

City Deal
Een slimme stad,
zo doe je dat

Agenda
Stad

Jaarverslag 2023 en Jaarplan 2024

Januari 2024

Voorwoord

We dansen door

We kijken terug op een bijzonder en feestelijk jaar voor onze City Deal 'Een slimme stad, zo doe je dat'. Een jaar dat begon met de tweede fase van de City Deal. In januari verlengden we de City Deal met 62 partners. Een jaar ook waarin de NGF-aanvraag voor het DMI-ecosysteem werd toegekend en waarmee de borging van onze werkzaamheden kan beginnen. Daar zijn we erg trots op. Maar ook een jaar waar in we leuke nieuwe dingen deden. We organiseerden een Parade, een Top-dag en een dansfeest.

Door dat dansfeest moest ik terugdenken aan een al wat ouder filmpje op internet over het belang van de *first follower*. Het staat hier: <https://youtu.be/fw8amMCVAJQ?si=1FwQ59zV6rK6q9b9>. In het filmpje legt *slow thinker* Derk Sivers uit dat het niet gaat om de pionier, maar om de eerste volgers. Ik denk dat we dat allemaal herkennen. Het is best leuk om voor de troepen uit te lopen, maar het is eenzaam en zinloos als er niemand meedoet.

De City Deal 'Een slimme stad, zo doe je dat' begon in 2018 met een stuk of 10 *first followers* die besloten een boek te maken. Na het boek kwam de City Deal en zo ontstond een *incrowd* van 62 partners die in januari de City Deal opnieuw tekenden. Uit die *incrowd* is een beweging ontstaan. En die heet het DMI-ecosysteem. In die beweging komen veel andere *incrowds* samen. Een brede rivier heeft vele bronnen en wij zijn er trots op dat we een van die bronnen zijn.

Daarmee breekt de volgende fase aan. De slimme stad is niet langer een idee, maar een vakgebied. Binnen het DMI-ecosysteem vinden we onze vakgenoten. 2024 benutten wij om te borgen wat we de afgelopen jaren hebben bedacht en geleerd. Maar ook om nieuwe dansjes te beginnen. Want we blijven dansen. En we hopen dat jullie mee blijven dansen.

Jan-Willem Wesselink, programmamanager

City Deal
Een slimme stad,
zo doe je dat

Agenda
Stad

Inleiding en context

Inleiding

Het afgelopen jaar stond voor de City Deal “Een slimme stad, zo doe je dat” in het kader stond van verlenging en transitie tegelijkertijd. In januari verlengden we de City Deal met 62 partners. Met deze groep zijn we aan de slag gegaan op inhoud en netwerk. In 2024 ronden we de City Deal af en bedden we ons werk en netwerk in in het DMI-ecosysteem.

Formele context

Op 19 januari 2023 is de City Deal ‘Een slimme stad, zo doe je dat’ verlengd tot tenminste 1 januari 2025. Daarover is het in addendum ([https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-](https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-15041.html#d17e2644)

[2023-15041.html#d17e2644](https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-15041.html#d17e2644)) het volgende afgesproken:

3 Looptijd

3.1 De City Deal ‘Een slimme stad, zo doe je dat’ wordt voortgezet voor een periode van 2 jaar. Deze periode gaat in op 1 januari 2023 en eindigt op 31 december 2024.

3.2 Voor de nieuwe Partijen, genoemd in artikel 2.4, start deelname aan de City Deal per 1 januari 2023 en geldt de looptijd zoals beschreven in artikel 3.1.

3.2 Partijen spreken daarnaast de intentie uit om de looptijd van deze City Deal na de in artikel 3.1 van dit addendum genoemde einddatum met nog eens twee jaar te voort te zetten tot en met 31 december 2026. Als een Partij de City Deal niet wil voortzetten, geeft de Partij dat uiterlijk 1 oktober 2024 door aan de projectmanager.

Activiteiten en resultaten 2023

Onze ambitie voor 2023 was om te focussen op toepassen en opschalen van kennis en netwerk. Daarin hebben we de volgende stappen gezet:

Kennis- en netwerkcentrum

Ambitie: De City Deal vormt het grootste smartcitynetwerk van Nederland met deelnemers uit alle geledingen van het smartcitywerkveld. We zijn netwerk en we delen netwerk. Daarvoor ontwikkelen we een online platform voor uitwisseling van kennis en competenties en organiseren we evenementen.

>> We hebben de site

<https://slimmestadzodoenwedat.nl/> uitgebouwd tot de enige onafhankelijke Nederlandstalige site over smart city. De site bevat:

- >> nieuws en opinie over smartcityactiviteiten in Nederland en Vlaanderen
- >> een eigen evenementenkalender met alle (voor zover mogelijk) relevante smartcityactiviteiten
- >> een eigen toolbox met interessante smartcitytoolbox

>> De site is de landingsplek tijdens de Expo in Barcelona.

Vanuit de site wordt elke 2 weken een nieuwsbrief gestuurd.

We hebben een CRM opgezet om te monitoren wat onze partners doen en welke impact dat heeft. En tenslotte blijft de whatsappgroep een krachtige tool om de doelgroep te informeren en dat wordt voor veel mensen in de groep erg gewaardeerd. Met 75 partners (verdeeld over de City Deals 'Een slimme stad zo doen we dat' en 'Slim Maatwerk') zijn we zo het grootste smartcitynetwerk van Nederland.

We zijn daarnaast bezig met een alternatief plan voor ons **jaarboek** dat in eerste kwartaal van 2024 wordt uitgevoerd.

Grote events – Er zijn dit jaar drie grote events georganiseerd.

Op 25 mei organiseerden we de **Slimme Stad Parade** waar 35 smartcityinitiatieven uit Nederland en Vlaanderen zich presenteerden aan ruim 175 bezoekers. Dit deden we in het Provinciehuis van Noord-Brabant. De dag was een groot succes met enthousiaste deelnemers en pitchers. Aan het

begin van de dag organiseerden we een bestuurdersbijeenkomst. De dag werd afgesloten met een gezellig dansfeest in Den Bosch. In 2024 wordt dit event herhaald.

Op 14 september organiseerden we de **Trots op Projectendag** in Breda waar ruim 200 deelnemers naar 20 workshops en 2 plenaire sessies konden. Ook dit event was erg goed bezocht en deelnemers waren erg enthousiast. Ook de samenwerking met de gemeente Breda en team Breda smaakt naar meer en wordt in 2024 voortgezet.

De City Deal was goed vertegenwoordigd tijdens **de Smart City Expo World Congress** in Barcelona (5 - 7 november), zowel op het Nederlandse Paviljoen als in het programma. Op maandag hebben we, samen met de Impact Coalitie Safety & Security een side event georganiseerd. Ook in 2024 zijn we betrokken bij de organisatie.

Praktijk - We initiëren Slimme Stad Showcases

Ambitie: Daarmee ontsluiten we de slimmestadpraktijk voor iedereen. Kortom, letterlijk een slimme stad, zo doe je dat.

We hebben afspraken gemaakt om de volgende gebieden tot Showcase te maken: Deventer (De Kien); Breda (Hazeldonk); Sittard-Geleen (Zeeheldenbuurt) en Alkmaar.

In elk van deze showcases hebben we een showcasemeeting georganiseerd, waarvan die in Alkmaar door gebrek aan belangstelling niet doorging. De bijeenkomst in Breda is gecombineerd met de Trots op Projecten Dag in september.

CoP's - We zetten communities of practice (CoP's) op

Ambitie: Daarin staat het uitwisselen van kennis en ervaringen over een bepaald onderwerp centraal. Zo voorkomen we dat het wiel opnieuw wordt uitgevonden.

We hebben CoPs opgezet rondom de thema's:

- >> Datagedreven werken door te voorspellen;
- >> Gebiedsontwikkeling
- >> Lokaal meten van omgevingskwaliteit
- >> Ethiek

Voor elk van deze CoPs hebben we een hoofdvraag geformuleerd en bleken partners aanvankelijk

geïnteresseerd om mee te doen. Per CoP zijn bijeenkomsten georganiseerd. De bijeenkomsten werden met wisselende aantallen bezocht, maar elke CoP had wel een harde kern van bezoekers. Het (door de deelnemers zelf) gevraagde commitment bleek in de praktijk echter lastig waar te maken. Partners hadden regelmatig redenen om niet te kunnen komen, die waren vaak te begrijpen, maar daardoor is het opbouwen van een vaste groep in de praktijk lastig. De CoP Ethiek is daarop de uitzondering. Daar is een hechte groep ontstaan die elkaar, bijvoorbeeld via Whatsapp, goed weet te vinden.

Inspanningen en resultaten per CoP

CoP - Datagedreven werken door te voorspellen

Voor deze CoP zijn drie bijeenkomsten georganiseerd, zowel online als fysiek.

Dit resulteerde in de volgende kennisvragen:

- Hoe krijg je datagedreven werken door te voorspellen als onderdeel van werkprocessen?
- Hoe zorg je ervoor dat men op een datamodel durft te vertrouwen ipv op de onderbuik?
- Hoe gaan we techniek vertrouwen?
- Hoe valideer je een model?
- Hoe zorg je voor een goede feedbackloop, dus hoe laat je zien aan de 'klant' dat een model werkt?
- Een gebruiker moet weten wanneer hij wat kan gebruiken.
- Hoe krijgen we mensen mee?
- Hoe moeten we omgaan met AI, wat gaat het betekenen per domein?
- Wat als de data niet op orde is, zoals in het sociaal domein?

Achterliggende complexe vragen

- Hoe gaan we om met de veel hogere eisen die we stellen ten aanzien van voorspelmodellen op het moment dat menselijk handelen wordt vervangen door digitalisering?
- Hoe doorbreken we politieke tegenwerking en gaan we van beleid en besluitvorming op basis van onderbuikgevoel en selectieve adviesrapporten naar 'meten is weten'.
- Hoe gaan we om met de verplichting tot handelen op basis van feitelijke informatie inclusief bijbehorende (politieke) risico's?

Potentiële landingsplaats(en):

- Deze vragen zouden kunnen landen in het DMI-ecosysteem of het project AI Compass dat door een consortium onder leiding van City Deal partner TU Delft is opgezet. AI Compass is een NWO subsidieaanvraag opgezet door TU/d, RUG en WE LABS (met in de lead Tina Comes Professor van de TU/d op het gebied van Decision Theory, Crisis Management, Information Science), daarbij is een coalitie samengesteld bestaande uit RUG en politie, MIC, gemeenten R'dam en DH, PZH Argaleo, Elba\REC, FCF en WE LABS. Eind januari wordt bekend of de subsidie wordt toegekend.
- City Deal partner WE Labs heeft tevens onderzocht of het instrument Buyer Groups (van het Ministerie van BZK en Pianoo) bij kan dragen aan een aantal van deze vraagstukken door een gezamenlijke marktvisie op te stellen en te vertalen naar generieke inkoopvoorwaarden.

CoP Gebiedsontwikkeling

Voor deze CoP zijn drie bijeenkomsten georganiseerd, zowel online als fysiek.

Dit resulteerde in de volgende kennisvragen:

- Hoe zorg je voor een gezamenlijke vraagarticulatie?
- Hoe zorg je voor een goede businesscase?
- Wat zijn randvoorwaarden voor slimme gebiedsontwikkeling?
- Hoe richt je een gebiedsontwikkeling integraal in? Wie en wat heb je daarvoor nodig?
- Welke goede voorbeelden zijn er al? Wat zijn succesfactoren daarvan?
- Hoe los je meerdere problemen op en hoe ga je om met de huidige complexiteit?
- Hoe zorg je voor standaardisatie en harmonisatie?

Veel van deze vragen zijn in verschillende gremia en vanuit verschillende perspectieven eerder aan de orde geweest (zie bijvoorbeeld de verschillende artikelen in het boek van FCF uit 2022 "zo creëer je waarde in de slimme stad"). We hebben daarom getracht de achterliggende vraag te achterhalen en te vertalen naar een complexe vraag.

Achterliggende complexe vragen

Hoe komen we tot een integraal procesmodel voor gebiedsontwikkeling? en hoe maken we hierbij de transitie van enkelvoudige Opdrachtgever-

Oprachtnemer naar een meer holistische benadering vanuit een Ecosysteem denken?
Stakeholders: overheid, projectontwikkelaar en OBt sector.

Potentiële landingsplaats(en):

- DMI - Thema's: Slimme verstedelijking, HUBS Woningbouw
- Overig - Spoorzone ontwikkeling (11 gemeentes) - De Spoorzone-ontwikkeling die bij een 11-tal gemeentes speelt zijn hiervoor goed te gebruiken. Deze complexe opgave voor binnenstedelijke gebiedsontwikkeling is een goed voorbeeld van een complex multidisciplinair project en biedt goede aangrijpingspunten voor een meer holistisch benadering om de effecten van verschillende scenario's over de verschillende gemeentelijke domeinen integraal te kunnen benaderen. De complexiteit van de spoorzone-opgaves hebben hoge risico's op hoge faalkosten en "slechte" besluitvorming en daarmee materiële en immateriële schade (zoals imagoschade).

CoP - Lokaal meten

Voor deze CoP zijn drie bijeenkomsten georganiseerd, zowel online als fysiek.

Dit resulteerde in de volgende kennisvragen:

- In hoeverre betrek je de inwoner zelf?
- Hoe richt je het proces in om met lokaal meten aan de slag te gaan?
- Hoe zet je met beleids mensen de volgende stap?
- Hoe betrek je meer beleving bij lokaal meten?
- Hoe schaal je goed werkende voorbeelden, zoals Pientere Tuinen op in gemeenten?
- Hoe zorg je voor duurzame allianties met inwoners en ondernemers?
- Hoe organiseer je lokaal meten?
- Hoe meet je belevingservaring?
- Wat is een goed proces voor een duurzame meetgemeenschap?
- Hoe start je een goed proces rondom lokaal meten?
- Hoe zorg je voor een goede meetgroep?
- Hoe kunnen we voorbeelden als Maanwijk en Vijfsluizen die werken standaardiseren en opschalen?

Achterliggende complexe vragen

Hoe creëren we vertrouwen in de data en in de gebieden waarbinnen ze worden toegepast? Waar ligt de balans tussen "gevalideerde" modellen van instituties (zoals RIVM, WUR, Deltaris, e.a.) en (real time) meetdata vanuit een grote groep "ongevalideerde" (lokale) sensoren en hoe waarderen we deze data t.b.v. beleid en besluitvorming?.

Potentiële landingsplaats(en):

DMI-ecosysteem - Thema's: op nagenoeg alle thema's van toepassing

CoP - Ethiek

Voor deze CoP zijn drie bijeenkomsten georganiseerd, zowel online als fysiek.

Dit resulteerde in de volgende kennisvragen:

- Hoe neem je de gemeenteraad mee in het ethisch gesprek?
- Hoe organiseer je het ethische gesprek?
- Hoe voer je het gesprek op welk moment met wie?
- Hoe sluit je aan bij lopende ethische trajecten?
- Hoe deel je praktische casussen?

Achterliggende complexe vraag

Hoe kunnen we het ethisch gesprek integraal onderdeel maken van de ontwikkeling van de slimme stad?

Dat is een uitwerking van artikel 2.3 van de Dealttekst: *Partijen stellen dat digitalisering en technologisering moet bijdragen aan een samenleving waarin iedereen in vrijheid kan leven en dat het moet leiden tot het versterken van de democratie. Die samenleving moet veilig zijn met een betrouwbaar maatschappelijk verkeer. Dat is niet altijd vanzelfsprekend of eenvoudig: ontwikkelingen door digitalisering en technologisering kunnen deze vrijheid en democratie ook bedriegen. Daarom moeten de ethische dilemma's die door het Rathenau Instituut zijn benoemd in het rapport 'Opwaarderen' in acht worden genomen. Dat zijn: privacy, autonomie, veiligheid, controle over technologie, menselijke waardigheid, rechtvaardigheid, machtsevenwicht.*

Potentiële landingsplaats(en):

We ontwikkelen de CoP tot een ethische commissie voor het DMI-ecosysteem en om de daar ontwikkelde en te ontwikkelen afspraken ethisch te toetsen.

Overige resultaten

Vanuit de CoP is het Kennisplatform Ethiek opgezet <https://slimmestadzodoenwedat.nl/ethiek/>, hier staat alles wat een bestuurder, leidinggevende of betrokken professional nodig heeft om ethiek toe te passen in een smartcityproject.

Oplossingen

Ambitie: *Samen met partners ontwikkelen we nieuwe smartcityoplossingen die een antwoord geven op de grote opgaven in ons land, de werking van de slimme stad verbeteren en haalbaar, schaalbaar en deelbaar zijn. Daarbij focussen op product- en procesvragen.*

Er is een werkgroep opgezet die hiermee aan de slag is gegaan en een tussenrapport heeft opgeleverd met eerste uitkomsten. Deze koppelen we aan de CoPs die we nu opzetten binnen 'het kennismotorblok' van het DMI-ecosysteem. De werkzaamheden zijn dus nog niet afgerond en worden in het eerste kwartaal van 2024 afgerond.

Overige activiteiten

>> De Future City Foundation organiseerde in september een studiereis naar Tallinn en Helsinki, waar we deelnemers op de City Deal konden wijzen.

>> We waren actief betrokken bij de Dag van de Stad op 8 oktober, waar we, samen met partners, een goedbezochte deelsessie verzorgden en een bestuurdersbijeenkomst organiseerden.

>> We waren betrokken bij de Summerschool van het Kennislab voor Urbanisme over de veranderende rol van de overheid.

Betrokkenheid bij DMI

Via de Future City Foundation is het werk van de City Deal verankerd in het DMI-ecosysteem. Het DMI-ecosysteem is de volgende stap van het werk in de City Deal en de City Deal is een van de oorsprongen van de brede rivier die DMI is geworden. We zijn heel trots dat we daaraan hebben bijgedragen. Daarmee is het werk van de City Deal voor de komende vijf jaar geborgd. Daar zijn we erg blij mee en trots op.

Maar tegelijkertijd verklaart dit ook dat het commitment bij een aantal van de CoPs lager is dan verwacht. De focus van veel City Deal partners ligt op DMI en op de volgende fase van de smartcitymarkt. Dat begrijpen we goed.

Conclusie

De opzet van 2023 was om de betrokkenheid van bestaande partners te vergroten en nieuwe partijen te interesseren. Dat laatste is gelukt door de grote events, waar we nieuwe partijen hebben betrokken bij ons werk. Ook via onze communicatie op oa LinkedIn, via Dag van de Stad en de studiereis hebben we nieuwe partijen geïnteresseerd in de City Deal. Dat zetten we door in 2024. De betrokkenheid van bestaande partners kan nog steeds worden vergroot en daar zetten we in 2024 nog steviger op in.

Financiën

(volgt zodra de cijfers zijn goedgekeurd door de externe accountant).

Swot Analyse City Deal – ‘Een Slimme Stad, zo doe je dat’ 2023/2024

Sterktes

- >> De City Deal is sterk in het creëren van bewustwording.
- >> En netwerkvorming.
- >> Dat heeft geleid tot succesvolle events zoals de ondertekening van de City Deal in januari, de Slimme Stad Parade in 's-Hertogenbosch en de Top Dag in Breda. En tot activiteiten tijdens de Smart City Expo in Barcelona.
- >> Het heeft er ook toe geleid dat we actief onderdeel zijn geworden van het DMI-ecosysteem.
- >> En tot een heel leuk dansfeestje in Den Bosch, na de Slimme Stad Parade.

Zwaktes

- >> Het blijkt lastig om commitment te organiseren bij partners en de betrokkenheid van deelnemers vast te houden.
- >> Het blijkt lastiger dan gedacht om een CRM op te zetten en goed in te zetten. Dat heeft een paar maanden vertraging opgeleverd.

Kansen voor 2024

- >> Er is behoefte aan verdiepende kennisontwikkeling op nieuwe en bestaande onderwerpen.
- >> Er is behoefte aan implementatie in organisaties. Aan kennisdissimilatie.
- >> Er is behoefte aan open netwerkevents zoals de TOP Dag.
- >> De samenwerking met Agenda Stad (met name richting Dag van de Stad 2024)
- >> De samenwerking met Vlaanderen.
- >> De samenwerking met DMI om ons werk en netwerk daarin te borgen.
- >> Opschalingspotentieel: succesvolle pilots en projecten opschalen middels het netwerk (naast kennisdisseminatie ook concrete projecten)

Bedreigingen

- >> Het niet goed meekrijgen van meer mensen in de organisaties van onze partners.
- >> De uitslag van de Tweede Kamerverkiezingen en het effect daarvan op Agenda Stad en de borging van het thema Digitalisering bij het Rijk.

Plannen 2024

Met de komst van het DMI-ecosysteem, waar het City Deal aan heeft bijgedragen, is ons doel om smart city te borgen bij Rijk en gemeenten gehaald.

In artikel 2.5 van de originele Dealttekst, getekend op 3 december 2020, (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2021-44432.html>) staat immers *Partijen stellen zich tot doel om digitalisering en technologisering in te zetten om bij te dragen aan het halen van de doelen die worden genoemd in artikel 2.2 en 2.3. Maar Partijen constateren dat de huidige manier waarop regio's, steden en dorpen worden ontworpen, ingericht, beheerd en bestuurd, daarvoor vaak minder geschikt is. En dat de huidige processen en instrumenten, niet altijd meer goed functioneren of geschikt zijn. De manier waarop de stad in de toekomst tot stand komt, is anders dan in het heden en verleden en de processen en instrumenten die daarvoor worden gebruikt zullen ook anders zijn.*

Via de Future City Foundation is het werk van de City Deal verankerd in het DMI-ecosysteem. Veel City Deal partners zijn ondertussen ook partner van DMI. Het DMI-ecosysteem is de volgende stap van het werk in de City Deal en de City Deal is een van de oorsprongen van de brede rivier die DMI is geworden. We zijn heel trots dat we daaraan hebben bijgedragen. Daarmee is het werk van de City Deal voor de komende vijf jaar geborgd. Daar zijn we erg blij mee en trots op. Daarom gebruiken we 2024 om de successen uit de City Deal en het netwerk te borgen in DMI. We zijn erg trots dat het werk van onze City Deal en het netwerk zo'n goede landingsplek heeft gevonden. Het voorstel is dan ook de City Deal dit jaar af te ronden en niet verlengen.

In 2024 gaan we daarom aan de slag met:

We gebruiken dit jaar ook om een volgende stap te zetten en zo

>> Smartcitykennis en -vaardigheden te borgen in de organisaties van de deelnemende partners.

>> Het opgebouwde netwerk en de uitkomsten goed aan te haken op, en te borgen in, het DMI-ecosysteem.

>> Het totale smartcitynetwerk te verbreden, nieuwe partijen te interesseren voor de impact van digitalisering en technologisering op onze regio's, steden en dorpen, gekoppeld aan DMI.

>> Nieuwe onderwerpen aan te snijden en te onderzoeken.

Dat doen we door:

>> De drie **grote events** die we in 2023 zijn gestart, verder uit te bouwen en te borgen voor de komende jaren.

>> Het ontwikkelen van **jaarboeken en tutorials**.

>> Borging van netwerk, uitkomsten en lopende activiteiten **in het DMI-ecosysteem**.

>> Sterk in te zetten op de **thema's bestuurlijke verandering en Ai** en te onderzoeken hoe we daar na de ze periode mee verder kunnen.

Grote events

In 2024 organiseren we **4 grote events**. Die passen bij de bewustwordingsrol van de City Deal.

>> **Op 23 mei** organiseren we de Slimme Stad Parade – Wetenschapseditie. Daarbij willen we de Nederlandse onderzoeksprojecten over de slimme stad het podium geven vergelijkbaar met de succesvolle Slimme Stad Parade van 2023. Aansluitend organiseren we weer een feest.

>> **In september** organiseren we opnieuw de Trots op Projecten Dag die we uitbreiden met een Trots op Processen Dag. Dat doen we weer in en samen met Breda. Ons streven is om te komen tot een meerdaags evenement voor Nederland en Vlaanderen.

>> **In november** willen we weer een belangrijke rol spelen tijdens het Smart City Expo World Congress in Barcelona. Daarbij ligt de focus op internationale samenwerking.

>> **In december** organiseren we een slotevent met vuurwerkshow voor de City Deal.

Jaarboeken en tutorials

Het **jaarboek 2023 en 2024** splitsen we op in 3 onderdelen:

- 1) Een jaarverslag over wat we hebben gedaan binnen de City Deal en een vooruitkijkje naar het volgend jaar. Inclusief een bundel met de belangrijkste lessen die zijn geleerd.

- 2) Een essaybundel met essays gerelateerd aan de kennisthema's.
- 3) Video-tutorials over lessen uit de City Deal. Het jaarverslag en de essaybundel en de lessons learned verschijnen in het eerste kwartaal van 2024, het plan voor de videotutorials werken we verder uit. Het voor het jaarboek gereserveerde budget nemen we daarvoor mee naar 2024.

Borging van activiteiten binnen DMI

We gebruik dit jaar om uitkomsten en netwerk te borgen binnen het DMI-ecosysteem. Het gaat hierbij om:

- >> De **uitkomsten** van de afgelopen jaren.
- >> De **Showcases**.
- >> Het oplossen van **Complexe vragen**.
- >> De **CoPs** lokaal meten van omgevingskwaliteit en Gebiedsontwikkeling

Borging uitkomsten

De afgelopen jaren zijn er tal van tools en een toolbox ontwikkeld in de City Deal 'Een slimme stad, zo doe je dat', we borgen die in het DMI-ecosysteem.

Showcases

Onze Showcases blijven bestaan, maar gaan verder onder vlag van het DMI-ecosysteem. Zo leren we uit de praktijk en kunnen we de kennisvragen die daaruit voortkomen omzetten in de CoPs die we opzetten voor DMI.

Complexe vragen

Dat combineren we met de uitkomsten van de onderzochte complexe vragen dat dit jaar gedaan. Nieuwe complexe vragen zoeken we binnen DMI.

CoPs worden kennisthema's

De communities of practice vervangen we door kennisthema's. We leggen de focus op het ophalen van nieuwe kennis en inzichten en minder op de praktijk. Die praktijk hoort bij (onze werkzaamheden voor) het DMI-ecosysteem.

Na gesprekken met verschillende City Deal partners en de stuurgroep, kiezen we voor volgende kennisthema's (zie onder voor een uitwerking)

- Ai in Urban Design
- Ai in besluitvorming

- Bestuurlijke verandering op korte termijn: hoe borg je het in je organisatie
- Bestuurlijke verandering op lange termijn: de nieuwe overheid
- Ethiek

We pakken dit als volgt op:

1. Per kennisthema organiseren we ongeveer 3 bijeenkomsten per jaar die voor alle partners van de City Deal te bezoeken zijn. Het is niet verplicht om alle bijeenkomsten te bezoeken. De bijeenkomsten bereiden we voor met partners.
2. Elk kennisthema doet dit op zijn eigen manier.
3. De kennisthema's van de leerlijnen komen terug in de grote events die we organiseren.

We werken hierbij telkens 3 kwartalen vooruit.

Voor kwartaal 3 na nu bepalen we de hoofdlijnen en de vorm waarin we die gieten.

Voor kwartaal 2 na nu bepalen we de inhoud van de zaken die we doen.

Voor kwartaal 1 na nu bepalen we inhoud van wat we doen.

Kennisthema's nader uitgewerkt

Ai in Urban Design en als beslisondersteuner

De volgende stap op het gebied van smartcityontwikkeling gaat over Ai, oftewel kunstmatige intelligentie. Hoe kan je Ai inzetten in het ontwerpen, ontwikkelen en beheren van regio's, steden en dropen? Wat zijn de mogelijkheden van Ai? Wat zijn de mogelijke toekomstige mogelijkheden? Hoe kunnen we die benutten? En welke nadelen en bedreigingen heeft dat? Hoe lossen we die op?

Daar gaan we in 2024 mee aan de slag. De opzet is simpel. We nemen de ontwikkeling van een (fictief) stadsdeel als kapstok om te leren waar je in dat proces je Ai kunt inzetten en wat daar de effecten van zijn. Praktisch, procesmatig en principieel. We onderzoeken waar al tools bestaan en waar nog niet. En hoe we die kunnen ontwikkelen.

Om dit te ontdekken ontwikkelen we een fictieve stadswijk in Breda: BredAi, dat ons fictief levend lab wordt. Een stadswijk ontwikkel je niet in één keer, daar zit een planning onder met fasen en momenten. We onderzoeken hoe dat proces verandert, maar ook waar in het proces Ai kan worden ingezet. Zo houden we grip op zo'n groot

onderwerp, maar kunnen we ook alles wat relevant lijkt, behandelen.

En we onderzoeken hoe de gebiedsontwikkeling zelf verandert. Hoe kunnen wijken met elkaar verbonden als een netwerk en zo van elkaar kunnen leren om een goed netwerk te zijn. Daarbij hebben we speciale aandacht voor Ai in beslissondersteuning. Dat speelt namelijk ook in andere onderwerpen, zoals het sociaal domein of bij de manier waarop de overheid verandert. We onderzoeken hoe Ai kan helpen bij beslissondersteuning. Bij welke besluiten dat wel kan, en welke niet?

Vanuit deze ontwikkeling komen kennisvragen naar boven en op die kennisvragen zoeken we antwoorden in workshops en lezingen. We organiseren een event per kwartaal, maar wellicht ook wel wat meer als we dat nodig vinden. Vorm en inhoud hangt af van de vraag.

Hierin willen we samenwerken met geïnteresseerde City Deal partners. Daarnaast werken we samen met Geonovum en Lars van Vianen (Scape Agency) en andere geïnteresseerde partners.

Rondom BredAi organiseren we ontwerpessies. Dat doen we 1x in Breda, maar meestal online, zodat veel partijen kunnen aanhaken. We nodigen hier sprekers voor uit die we interessant vinden. We hopen dat BredAi ook tot spinoff kan leiden in Breda en daarbuiten. Dat het een verzamelplek wordt van partijen die bezig zijn met Ai in Urban Design.

Bestuurlijke verandering

Als digitalisering en technologisering alles veranderen, hoe verandert de overheid dan? Als we terugkijken naar de vorige industriële revolutie (en naar de industriële revoluties daarvoor) zien we dat uiteindelijk ook de publieke sector en het bestuur anders gaan functioneren door de impact van die industriële revolutie. Zo leidde in de vorige industriële revolutie de uitvinding van stoommachine tot grote fabrieken en ontstond een beweging van arbeiders die zich verzetten tegen de manier waarop ze werden uitgebuit. Die arbeidersbeweging eiste invloed in de politiek, waarna in grote delen van Europa uiteindelijk het algemeen kiesrecht werd ingevoerd. We leven nu in een vergelijkbare tijd van grote verandering als een eeuw geleden. Het is dus niet de vraag of, maar hoe en wanneer politiek en

bestuur veranderen. En wie het wil, ziet de onrust in de samenleving als een gevolg van deze grote verandering. Die verandering nu kan ook nu weer leiden tot een democratiseringsgolf van onze samenleving. Waar een eeuw geleden alle Nederlanders toegang kregen tot parlement en regering, krijgen we nu wellicht directe en onafgebroken invloed op het dagelijks bestuur van onze regio's, steden en dorpen.

Want deze industriële revolutie leidt tot constante verbondenheid met elkaar, over flexibiliteit en over betekenis. Maar wat betekent dat voor de manier waarop steden worden bestuurd, voor de rollen van algemeen en dagelijks bestuur en voor de invloed van inwoners en andere belanghebbenden?

Dit is geen nieuw thema. Dit wordt in een aantal gemeenten en provincies in Nederland al onderzocht. In Zuid-Holland is daar de afgelopen jaren onderzoek naar gedaan in de zogenaamde platformexpeditie. In Sittard-Geleen wordt op een nieuwe manier samengewerkt met inwoners. Het zijn twee voorbeelden die laten zien dat het anders kan. Daarnaast wordt er bij GovTech NL onderzoek gedaan naar de veranderende overheid. Wij focussen hierbij op de rol van de gemeente. We beginnen daar en werken van daar naar de rest van de overheid.

Onze vraag is hoe wij willen dat het wordt. Die kaders kunnen we nu stellen. En dat gaan we ook doen. Samen met overheden en de maatschappij. We zoeken dat uit via een aantal goed voorbereide rondetafelgesprekken, waarvan we de uitkomsten publiceren. Daarin werken we samen met andere netwerken, zoals GovTech NL en DigiCampus. Maar ook op korte termijn verandert de overheid. Voor veel citydealpartners is het de vraag hoe ze innovatie (bijvoorbeeld als gevolg van digitalisering en technologisering) borgen in hun organisatie. Daarvoor organiseren we een aantal workshops. We beginnen daarmee op 18 januari tijdens de City Deal Dag, waar dit thema centraal staat. Van daar uit ontwikkelen we het programma voor het hele jaar.

Ethiek

In de dealtekst (artikel 2.3) staat het vrij duidelijk: wat we doen moet de democratie versterken.

Partijen stellen dat digitalisering en technologisering moet bijdragen aan een samenleving waarin iedereen in vrijheid kan leven

en dat het moet leiden tot het versterken van de democratie. Die samenleving moet veilig zijn met een betrouwbaar maatschappelijk verkeer. Dat is niet altijd vanzelfsprekend of eenvoudig: ontwikkelingen door digitalisering en technologisering kunnen deze vrijheid en democratie ook bedriegen. Daarom moeten de ethische dilemma's die door het Rathenau Instituut zijn benoemd in het rapport 'Opwaarderen' in acht worden genomen. Dat zijn: privacy, autonomie, veiligheid, controle over technologie, menselijke waardigheid, rechtvaardigheid, machtsevenwicht.

Ethiek is dan ook een belangrijk thema in onze City Deal. Ook in het DMI-ecosysteem is ethiek een belangrijk onderwerp. Een goed ethisch debat kan de aansluiting op de samenleving versterken. Tijdens afgelopen jaren in de City Deal zijn we er dan ook goed mee aan de slag geweest via de werkgroep (en later CoP) Ethiek. Daarnaast werd er ook in andere werkgroepen gewerkt aan ethiek

en versterking van de democratie. Dat heeft verschillende producten opgeleverd. We hebben dus nagedacht over het belang van ethiek en dat uitgewerkt in tools.

De volgende stap gaat over het borgen van het proces en het versterken van het belang. Dat doen we door:

- >> Onze kennis en expertise in te zetten in het DMI-ecosysteem door ontwikkelde en te ontwikkelen afspraken ethisch te toetsen.
- >> Vanuit het podium die dat biedt, gemeenten te ondersteunen die nog geen eigen ethische commissie.
- >> Mee te denken in de kennislijnen Ai en bestuurlijke vernieuwing.
- >> Lessen die daaruit worden getrokken te delen via het Kennisplatform Ethiek (<https://slimmestadzodoenwedat.nl/ethiek/>) en via eigen events of de grote events van de City Deal.

Doel gehaald

Op 31 december 2024 eindigt de huidige looptijd van de City Deal. Over de looptijd staat het volgende in het verlengings-addendum (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2023-15041.html#d17e2644>)

3 Looptijd

3.1 De City Deal 'Een slimme stad, zo doe je dat' wordt voortgezet voor een periode van 2 jaar. Deze periode gaat in op 1 januari 2023 en eindigt op 31 december 2024.

3.2 Voor de nieuwe Partijen, genoemd in artikel 2.4, start deelname aan de City Deal per 1 januari 2023 en geldt de looptijd zoals beschreven in artikel 3.1. 3.2 Partijen spreken daarnaast de intentie uit om de looptijd van deze City Deal na de in artikel 3.1 van dit addendum genoemde einddatum met nog eens twee jaar te voort te zetten tot en met 31 december 2026. Als een Partij de City Deal niet wil voortzetten, geeft de Partij dat uiterlijk 1 oktober 2024 door aan de projectmanager.

In artikel 2.5 van de originele Dealktekst, getekend op 3 december 2020,

(<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2021-44432.html>) staat Partijen stellen zich tot doel om digitalisering en technologisering in te zetten om bij te dragen aan het halen van de doelen die worden genoemd in artikel 2.2 en 2.3. Maar Partijen constateren dat de huidige manier waarop regio's, steden en dorpen worden ontworpen, ingericht, beheerd en bestuurd, daarvoor vaak minder geschikt is. En dat de huidige processen en instrumenten, niet altijd meer goed functioneren of geschikt zijn. De manier waarop de stad in de toekomst tot stand komt, is anders dan in het heden en verleden en de processen en instrumenten die daarvoor worden gebruikt zullen ook anders zijn. Met de komst van het DMI-ecosysteem, waar het City Deal aan heeft bijgedragen, is dat doel gehaald. We gebruiken 2024 om de successen uit de City Deal te borgen in DMI en we zien dat veel partners van de City Deal ook partner zijn geworden van DMI. We zijn erg trots dat het werk van onze City Deal en het netwerk zo'n goede landingsplek heeft gevonden. Het voorstel is dan ook de City Deal dit jaar af te ronden en niet verlengen.

City Deal
Een slimme stad,
zo doe je dat

Agenda
Stad

Met dank aan

De City Deal 'Een slimme stad, zo doe je dat' is mensenwerk. Geen City Deals zonder partners, stuurgroep, kerngroep en team.

Partners van de City Deals 'Een slimme stad, zo doe je dat' en 'Slim Maatwerk'

Stuurgroep

- >> Leon Geilen – Gemeente Sittard-Geleen – wethouder (voorzitter en ambassadeur van de stuurgroep);
- >> Wim Willems – Facilicom Solutions – directeur (afscheidnemend voorzitter van de stuurgroep);
- >> Ralph Geers – Gemeente 's-Hertogenbosch – wethouder (ambassadeur van de stuurgroep);
- >> Noud Hooyman – Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties - hoofd cluster Beleid Geoinformatie
- >> Caspar de Jonge – Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat – programmamanager Data en Diensten;
- >> Ben Kokkeler – Centrum voor Veiligheid en Digitalisering – directeur;
- >> Erik Nieuwenburg -BPD – directeur digitale transitie;
- >> Anita Nijboer – SIX Advocaten – partner;
- >> Jacqueline Verbeek-Nijhof – TNO;

- >> Klaes Sikkema – WE LABS – partner;
- >> Jeroen Steenbakkers – Argaleo – eigenaar;
- >> Willem-Jan Stegeman – gemeente Amersfoort – wethouder (ambassadeur van de stuurgroep);

Kerngroep

- >> Diana van Altena – Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie – kwartiermaker opleidingen arbeidsmarkt Geo-sector
- >> Esther Schoemaker – Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat – Strategisch communicatieadviseur mobiliteit en slimme, duurzame verstedelijking
- >> Farida Polsbroek – Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie – deal maker bij Agenda Stad
- >> Tim op 't Hoog – Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelatie – deal maker bij Agenda Stad

City Deal
Een slimme stad,
zo doe je dat

Agenda
Stad

Team

- >> Jan-Willem Wesselink (programmamanager)
- >> Zoë Spaaij (secretaris)
- >> Naomi Vrieling (projectassistent)

Website en mailadres

- www.citydealslimmestad.nl
- www.slimmestadzodoenwedat.nl
- jan-willem@future-city.nl
- zoe@future-city.nl

